

Stockholms
stad

Trygghet och studiero i Stockholms stads skolor

November 2023

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har gett utbildningsnämnden i uppdrag att årligen utarbeta en rapport om trygghet och studiero i stadens skolor. I årets rapport redovisas den utvärdering som utbildningsförvaltningen gjort av nämndens våldsförebyggande handlingsplan Våga fråga, lyssna och agera!¹.

Syftet med utvärderingen har varit att ta reda på hur handlingsplanen uppfattas av skolor och hur förvaltningens stöd kan utvecklas, samt att få förståelse av hur skolor arbetar med frågor som rör normer, våld, förtryck och utsatthet.

Utvärderingen har omfattat utbildningsförvaltningens centrala funktioner samt ett urval av grundskolor och gymnasieskolor.

Skolorna beskriver att en viktig del i det förebyggande arbetet är att skapa en organisation som möjliggör ett nära samarbete mellan lärare, elevhälsa och övrig skolpersonal. De betonar även vikten av goda relationer mellan personal och elever. Tidigare uppföljningar visar att flera skolor arbetar aktivt med våldsförebyggande metoder som MVP Skola¹.

Utvärderingen visar att skolpersonal har deltagit i olika kompetensutvecklingsinsatser, men att skolor i för låg utsträckning känner till handlingsplanen. Stödmaterialen i handlingsplanen används därför i olika grad av skolorna. Flera av skolorna beskriver att det finns många handlingsplaner och mycket information som skickas ut vilket gör det svårt att hinna sortera och prioritera. Dessutom behöver skolorna göra en avvägning kring hur mycket information som kan och bör nå alla i personalen, då upplevelsen är att för mycket landar hos lärare. Intervjuerna med skolorna visar på vikten av att tydligt kommunicera syfte och förväntningar med de strategiska dokument som skickas ut från förvaltningen. Information som når skolor behöver vara kort och konkret och det bör tydligt framgå vem som är målgruppen.

¹MVP Skola är ett utbildningsprogram för mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet. Här ingår även det som tidigare hette Agera tillsammans, som nu bytt namn till MVP Mellanstadiet. Kärnan i programmet är att jobba med scenarion för att tillsammans reflektera kring hur man på olika sätt kan agera mot våld vardagen. Det övergripande målet är att minska våldet genom att stoppa det redan innan det uppstår.

Dessutom visar intervjuerna hur viktigt det är att inte lägga för många olika uppdrag på skolorna, då skolornas fokus måste vara på att bedriva utbildning och undervisning.

Varje skola behöver få möjlighet att göra sina prioriteringar utifrån de utvecklingsbehov som finns på skolan.

Förvaltningen ser utifrån utvärderingen ett behov av att tydliggöra vad som förväntas av skolorna och vilket stöd som finns att få i det våldsförebyggande arbetet, framför allt att:

- ytterligare tydliggöra förväntningar på skolornas arbete med frågor som rör normer, våld, förtryck och utsatthet.
- se över fler möjligheter att sprida den information som finns i handlingsplanen. Den del som rör rutiner och stöd i det våldsförebyggande arbetet behöver finnas lättillgängligt och sökbart för skolorna.
- kontinuerligt följa upp skolornas behov av kompetensutveckling och stöd från central förvaltning, inom relevanta nätverk samt i dialog med skolorna.
- se över processen kring utformande av kommande handlingsplan.

Inledning

Utbildningsförvaltningen har i uppdrag att årligen ta fram en rapport om trygghet och studiero i stadens skolor. I årets rapport redovisas den utvärdering som utbildningsförvaltningen gjort av nämndens våldsförebyggande handlingsplan Våga fråga, lyssna och agera!. Här ingår även resultat från tidigare genomförda uppföljningar inom samma område.

Syftet med utvärderingen har varit att ta reda på hur handlingsplanen uppfattas av skolor och hur förvaltningens stöd kan utvecklas, samt att få förståelse av hur skolor arbetar med frågor som rör normer, våld, förtryck och utsatthet.

Rapporten inleds med en bakgrund och beskrivning av handlingsplanen och dess intentioner. Sedan följer en beskrivning av hur utbildningsförvaltningen organiserar och samordnar det våldsförebyggande arbetet. Därefter kommer resultatet av de intervjuer som genomförts med utvalda skolor, samt en slutsats utifrån det som framkommit i intervjuerna.

Bakgrund

Stockholm stad har som övergripande vision att Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Alla verksamheter har i uppdrag att arbeta för att uppnå den övergripande visionen och alla berörda nämnder ansvarar för att utveckla ett förebyggande arbete för att bekämpa våld och förtryck mot stadens barn, ungdomar och vuxna.

I april 2021 genomförde utbildningsförvaltningen en uppföljning av arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck på stadens skolor för perioden 2019 – 2020². De som deltog i uppföljningen hade möjlighet att återkoppla vilket stöd de behövde för att fortsätta utveckla arbetet mot våld och förtryck.

² Rektorer, biträdande rektorer och elevhälsopersonal fick möjlighet att delta i en enkätundersökning. Totalt svarade 476 personer från stadens grundskolor, anpassade grundskolor, samt gymnasieskolor.

Det som beskrevs av de skolledare och den personal inom elevhälsan som deltog i uppföljningen var att de behövde utbildningar, föreläsningar och kompetensutveckling för att fortsätta öka kunskapen inom sina verksamheter. Skolorna beskrev även att de ville ha stöd i undervisningen och att samtala med eleverna, samt information om var skolan och eleverna kan få stöd i frågor som rör våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. I uppföljningen framkom även att det fanns ett behov av att tydliggöra riktlinjer och rutiner.

I juni 2021 fattade Kommunfullmäktige beslut om att anta det nya programmet mot våld och förtryck, Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021–2025. Syftet med stadens program är att förebygga dessa olika typer av våld och att ge stöd och skydd när det likväl sker.

I linje med stadens program så har utbildningsnämnden i den beslutade handlingsplanen Våga fråga, lyssna och agera!, följande prioriteringar under perioden 2021–2025:

- Kompetenshöjande utbildningsinsatser om orosanmälningar till socialtjänsten, kunskaper kring tecken på utsatthet och att våga ställa frågor utsatthet och våld.
- Hitta former för tydligare dokumentation för att kunna följa upp indikatorn *Andelen enheter som har säkerställt att medarbetare har relevant kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer.*
- Erbjud utbildningar och kunskapshöjande insatser inom exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck, våld i nära relationer och kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, för att ge stöd till utveckling av det förebyggande arbetet mot våld och förtryck på respektive skola.
- Skapa strukturer för att erbjuda information till barn och ungdomar som bor i staden om vart de kan vända sig om de behöver stöd och hjälp gällande våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, sex mot ersättning eller sexuellt våld.

- Fortsätta utveckla arbetet med våldsprevention på stadens skolor, för att öka kunskaperna kring normer, genus, våld och åskådaransats³ bland elever och personal.

Utformning

Handlingsplanen är tänkt att användas som ett stödmaterial för skolor och förskolor. Dokumentet består av flera delar, bland annat ett kunskapsunderlag på grundläggande nivå som riktar sig till all skolpersonal, med rutiner och information för hur de ska agera när de upptäcker signaler av våld, förtryck och utsatthet. Det omfattar samtalsstöd för personal i skolverksamheten att våga fråga elever om känsliga ämnen, samt råd och stöd kring arbetssätt för att fortsätta utveckla det förebyggande- och hälsofrämjande arbetet på stadens skolor. Här framgår också uppgifter om stödorganisationer som skolorna kan vända sig till för rådgivning, samt information om olika typer av lektionsmaterial, utbildningar och metoder i arbetet med våld och utsatthet.

Handlingsplanen innehåller även en fördjupad kunskapsöversikt kring olika former av våld och dess uttryck, som riktar sig till skolledare, elevhälsoteam och personal på strategisk nivå på utbildningsförvaltningen. Här finns också information om vilka våldsförebyggande mål, indikatorer och aktiviteter utbildningsnämnden har under perioden 2021–2025. Det framgår av handlingsplanen att utbildningsnämnden ska hitta former för att kunna dokumentera *Andelen enheter som säkerställt att medarbetare har relevant kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i nära relation*. Det framgår även att utbildningsnämnden ska dokumentera *Andelen skolor i kommunal regi som bedriver ett systematiskt våldsförebyggande arbete för elever*.

Handlingsplanen finns tillgänglig för skolorna på stadens intranät. Skolorna har även informerats om handlingsplanen bland annat i mejlutskick och i samband med att förvaltningen ordnat digitala föreläsningar kring sexualitet, samtycke och relationer, där både grundskolor och gymnasieskolor haft möjlighet att delta.

³ Åskådaransats handlar om att som åskådare ingripa före, under eller efter en våldshändelse och är ett begrepp som används inom den våldsförebyggande metoden MVP Skola.

Handlingsplanens intentioner

I handlingsplanen tydliggörs att skolan ansvarar för att öka sina kunskaper om:

- anmälningsplikt
- våld i nära relation
- hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning
- prostitution och människohandel för sexuella ändamål
- sexuellt våld oberoende relation

Det framgår också att skolan ska arbeta för att främja en tidig upptäckt av barn, unga och vuxna genom att rutinmässigt ställa frågor om våld exempelvis via standardiserade metoder så som hälsoenkät, hälsosamtal, samtal i vardagen och tryggbassamtal.⁴ I skolans ansvar ingår det även att delta i arbetet med att sprida information och kampanjer till barn, unga och vårdnadshavare inom de områden handlingsplanen omfattar. I handlingsplanen beskrivs även att skolans undervisning i sexualitet, samtycke och relationer ska kopplas till skolans värdegrundsarbete och följa de läroplansändringar som gäller från höstterminen 2022. Utöver det ska skolan även implementera strukturerade universella våldspreventiva program med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor.

Slutligen beskrivs att varje skola ska dokumentera och följa upp sitt arbete i exempelvis planen mot diskriminering och kränkande behandling, verksamhetsplanen/verksamhetsberättelsen eller elevhälsoplanen.

Samordning av arbetet mot våld och förtryck

På utbildningsförvaltningen finns sedan 2017 en samordnare som leder förvaltningens utvecklingsarbete mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Samordnaren har även i uppdrag att driva och stödja implementeringen av det våldspreventiva programmet MVP Skola till skolor och stadsdelsförvaltningar.

⁴ I den våldsförebyggande metoden MVP Mellanstadiet ingår att genomföra "tryggbassamtal" på skolan innan lektionerna. "Tryggbassamtal" innebär att personal på skolan samtalar enskilt med varje elev för att stämma av om eleven har vuxen/vuxna att vända sig till på skolan om eleven själv utsätts för något jobbigt/svårt.

Skolorna har även möjlighet att årligen söka medel och/eller stöd för att utveckla sitt normkritiska arbete.

Tidigare uppföljningar av stadens våldsförebyggande arbete

Under perioden 2018–2022 har förvaltningen genomfört andra uppföljningar kopplade till stadens våldsförebyggande arbete (se bilaga 1). En tidigare granskning med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck har bland annat pekat på ett behov av systematik på skolorna, för att säkerställa att utsatta barn och unga upptäcks och får stöd och andra insatser. Detta genom att förvaltningen tydliggör på vilket sätt arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck skulle kunna bedrivas på stadens grundskolor.

En annan uppföljning som gjorts inom området visade att kopplingen mellan sexualitet, samtycke och relationer och värdegrundsarbetet behövde tydliggöras, samt att skolorna behöver tänka mer strategiskt och systematiskt kring området. Här lyftes fram att elevhälsans kompetenser skulle kunna användas mer strategiskt för att utveckla kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, samt för att stötta lärarna i deras undervisning.

Tidigare uppföljningar har även visat att skolan löpande behöver se över det våldspreventiva arbetet, för att lyckas integrera det med skolans undervisning och värdegrund. Detta krävs för att skolan ska hitta fungerande arbetssätt, ansvarsroller och samverkansformer, där innehåll och genomförande anpassas efter verksamheten och elevernas behov.

Utvärderingens genomförande

Utvärderingen av handlingsplanen Våga fråga, lyssna och agera! är främst baserad på gruppintervjuer som genomfördes under våren 2023 med personal inom elevhälsan och skolledare vid två grundskolor och två gymnasieskolor, samt personal på central förvaltning. Urvalet av skolor har bland annat baserats på skolornas socioekonomiska elevunderlag, samt i vilken utsträckning skolorna har tagit del av de stödinsatser som beskrivs i handlingsplanen. Kontakt togs med fler skolor men då det framgick att kännedomen om handlingsplanen var låg, så beslöts det att inte intervjua fler skolor i nuläget.

Övergripande frågeställningar:

1. I vilken utsträckning når handlingsplanen och vetskapen om stödet som finns ut till skolorna?
2. Vad kan förvaltningen behöva utveckla avseende stödet till skolorna?
3. Hur arbetar skolorna med frågor som rör normer, våld, förtryck och utsatthet?
4. Hur kan central förvaltning och skolor skapa sig en bild av kunskapen och eventuella behov av kompetenshöjningar inom området?

Resultat

Handlingsplanen har inte nått ut

Av intervjuerna framgår det att skolornas kännedom om handlingsplanen Våga fråga, lyssna och agera! är låg.

Handlingsplanen är inte heller ett levande dokument hos de skolor som intervjuats. Flera av skolorna beskriver att det finns många handlingsplaner och mycket information som skickas till skolorna vilket gör det svårt att hinna sortera bland allt. Allt från kultur i skolan, till dödligt våld.

En skola beskriver att:

”det är ett enormt tryck på att informera om olika handlingsplaner” - Citat skolledare

Flera av skolorna beskriver att central förvaltning behöver kommunicera syftet med olika handlingsplaner så att det blir tydligt för skolorna hur de ska prioritera och vad som förväntas.

Har skolorna tagit del av det stöd som erbjuds?

På skolorna som intervjuats har enstaka eller delar av personalen tagit del av det kunskapsunderlag och de rutiner som beskrivs i handlingsplanen.

Skolorna beskriver att de väljer undervisningsmaterial eller utbildningar utifrån de behov som finns i verksamheten. Hur dessa behov fångas upp varierar mellan skolorna. Ibland kan lärare identifiera behov, ibland är det elever som lyfter frågor. En skola

beskriver att man gjort en kartläggning utifrån lärarnas behov, en annan skola berättar att man hittar teman för året utifrån sådant på skolan som är problematiskt.

Det är främst personal från elevhälsan som har tagit del av de stödinsatser som erbjuds i handlingsplanen. Här betonas att det viktigaste är att kuratorer och övrig elevhälsopersonal besitter specialistkunskap kring frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer och hedersrelaterat våld och att lärare kan vända sig till elevhälsan när de behöver hjälp.

Av intervjuerna framgår att det saknas ett tydligt system för hur kunskap kring våld, förtryck och utsatthet ska spridas till fler på skolan. I många fall sprids kunskapen på ett informellt sätt. Flera av skolorna beskriver även att det behöver göras en avvägning kring hur mycket information som kan och bör nå alla i personalen, då för mycket landar hos lärare.

Vilket stöd vill skolorna se från central förvaltning?

Skolorna lyfter upp att det inte går att vara expert på alla områden och att det viktiga snarare är att det går att hitta information eller någon på förvaltningen att rådfråga när man väl behöver. En skola exemplifierar detta genom att beskriva hur de vid några tillfällen fått söka rätt på informationen på nätet eller rådfråga sina nätverk för att hitta information om hur de ska agera. Här framkommer att stadens intranät är svårt att söka på, när man vill hitta information kring en specifik fråga. Det finns även ett behov hos skolor att kunna konsultera förvaltningen i svåra frågor.

En skola efterfrågar stöd kring hur man systematiskt kan organisera och baka in olika frågor som exempelvis hedersrelaterat våld i sitt värdegrundsarbete. En annan skola efterfrågar mer information kring vilka våldsförebyggande metoder som finns att tillgå.

Skolors våldsförebyggande arbete

Skolorna beskriver att frågorna som berörs av handlingsplanen ingår i det dagliga värdegrundsarbetet. Det innebär att alla på skolan ska arbeta med det på ett eller annat sätt, exempelvis genom att visa hur man bemöter varandra i klassrummet, i korridorerna och på rasterna.

Verksamhetens förmåga att fånga upp tidiga signaler

Skolorna beskriver att en viktig del i det förebyggande arbetet är att skapa en organisation som tillsammans kan använda sin kunskap och sin förmåga att agera. Detta kan ske genom att bland annat ha ett nära samarbete mellan lärare, elevhälsa och övrig skolpersonal. Exempel på hur samarbetet kan se ut är att elevhälsan ingår i arbetslagen eller regelbundet medverkar på arbetslagens möten. Syftet med detta är dels att diskutera elevärenden, dels att fånga in aktuella frågor från elever och lärare.

Även hälsoenkäten och hälsosamtalen som genomförs på skolorna (i årskurs 4, 8 och gymnasiet) kan bidra till att både fånga upp signaler från enskilda elever, samt få en övergripande bild av vilka behov som finns på hela skolan. Vid hälsosamtalen får eleven prata med skolsköterskan om sin hälsa och skolsituation. Under dessa tillfällen har eleven möjlighet att berätta om sådant som oroar, till exempel missbruk, kränkande behandling eller andra svårigheter i skolan eller i hemmet.

Skolorna betonar vikten av goda relationer mellan personal och elever och beskriver även detta som avgörande för det våldspreventiva arbetet. Det viktigaste är att eleverna känner sig trygga med såväl lärare som personal inom elevhälsan, och kan vända sig direkt till dem när de inte mår bra. En annan viktig aspekt är att lärarna noterar när elevernas beteende förändras. De behöver inte nödvändigtvis veta vad det beror på, utan det räcker med att de är uppmärksamma och agerar på att eleverna betar sig annorlunda. Vissa lärare är bekväma med att själva ta svåra samtal med eleverna medan andra lärare hellre kopplar in elevhälsan tidigt.

Skolorna beskriver att elevhälsan ska ha sakkunskap i frågor relaterade till våld, förtryck och utsatthet - däremot behöver lärare och övrig skolpersonal inte ha samma fördjupade kunskap.

En rektor uttrycker:

”Det viktiga är att jag samlar en kompetent elevhälsa och arbetar relationellt med eleverna”.

I intervjuerna framkommer att skolorna inte har för vana att föra diskussioner kring vilka specifika signaler och tecken skolpersonalen bör vara uppmärksam på. Däremot förväntas personalen agera på frånvaro och utåtagerande elever.

De skolor som intervjuats menar att personalen är lyhörd och bra på att fånga upp tidiga signaler hos eleverna. Samtidigt problematiserar skolorna detta och beskriver att det också kan finnas en risk att elever sänder ut signaler som lärare inte är uppmärksamma på.

Hur fångas elevens röst in i skolornas arbete?

Gymnasieskolorna som intervjuats beskriver att de har tydliga forum för att fånga in elevernas röster kring normer, våld, förtryck och utsatthet, till exempel genom påverkansutskott i elevkåren, eller genom att eleverna regelbundet deltar på arbetslagsmöten. Deras elever är medvetna och aktiva i att komma med idéer och efterfråga föreläsningar inom olika områden. Gymnasieskolorna beskriver även hur de fångar in elevernas idéer och behov och tar upp dessa i sin undervisning kontinuerligt.

På grundskolorna fångas elevernas röster in mer informellt och skolorna beskriver att det inte sker systematiskt, även om det finns elevråd och demokratiska strukturer. En grundskola beskriver att man vill öka graden av aktivt elevinflytande, till exempel genom att ha en grupp elever i varje årskurs som referensgrupp kring viktiga frågor. En annan skola beskriver att kuratorerna har samtalsgrupper med eleverna utifrån identifierade behov, vilket exempelvis kan vara maskulinitet, sex, kärnfamiljsnorm eller hedersproblematik.

Rutiner för att tidigt upptäcka och agera

På samtliga intervjuade skolor finns tydliga rutiner för att agera om det uppstår misstankar kring att elever är utsatta för våld. Skolorna beskriver situationer där man behövt agera och ett första steg är ofta en socialtjänstanmälan. Det finns olika erfarenheter av samarbetet med socialtjänsten. En av skolorna – som befinner sig i ett socioekonomiskt utsatt område – beskriver att man har ett väl utvecklat samarbete med socialtjänsten och att man ofta ringer socialtjänsten och rådfrågar inför anmälan. En annan skola beskriver frustration relaterat till att socialtjänsten lägger ner anmälningar.

Sammanfattande slutsatser

Syftet med den här rapporten har varit att dels ge en bild av hur skolor arbetar med frågor som rör normer, våld, förtryck och utsatthet, samt att ta reda på hur förvaltningens stöd uppfattas av skolorna, dels att utveckla hur förvaltningen kan stödja skolornas arbete med frågorna.

Tidigare granskningar av stadens våldspreventiva arbete har visat att området är komplext och kräver tydlig styrning på förvaltnings- och skolnivå, systematik och en löpande uppföljning, för att säkerställa att elevernas behov tillgodoses.

Förvaltningens stöd till skolorna

Stadsrevisionens tidigare granskning rekommenderade utbildningsnämnden att ange på vilket sätt arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck skulle bedrivas på stadens grundskolor. Som ett led i detta togs handlingsplanen Våga fråga, lyssna och agera! fram. De skolor som tagit del av den tycker att stödmaterialet i handlingsplanen är bra och många skolor använder undervisningsmaterial som MVP Skola.

Förvaltningen ser att det finns ett behov av att tydliggöra ytterligare vad som förväntas av skolorna och vilket stöd som finns att få. Intervjuerna med skolorna visar på vikten av att tydligt kommunicera syfte och förväntningar med de strategiska dokument som skickas ut. I samtalen framkommer att det är många handlingsplaner och mycket information som skickas till skolorna vilket gör det svårt att hinna sortera och prioritera bland allt. Det framkommer också att informationen till skolorna behöver vara kort, konkret och ha ett tydligt syfte. Det behöver tydliggöras vem eller vilka på skolan som är målgrupp, och informationen bör avgränsas och anpassas därefter. Handlingsplanen är mycket omfattande och riktar sig till flera olika målgrupper. Den innehåller alltifrån information om nämndens prioriteringar, förväntningar på skolors ansvar och uppdrag, till kunskapsunderlag, stödmaterial och rutiner.

Vad gäller tillgång till stöd och rutiner, understryker skolorna att det bästa är att snabbt kunna söka fram information när man väl behöver. Förvaltningen kommer att se över om den del av handlingsplanen som innehåller vägledning, rutiner och information

om stödinsatser kan kommuniceras på ett tydligare sätt. Även skolornas önskemål om att enkelt kunna söka fram information behöver ses över.

Finns ett fortsatt behov av stödinsatser

Även om handlingsplanen inte är tillräckligt känd så arbetar de intervjuade skolorna våldsförebyggande utifrån sitt värdegrundsarbete och elevhälsans förebyggande uppdrag. En förutsättning för att kunna arbeta våldsförebyggande är, enligt skolorna, att det finns en tydlig organisation som möjliggör ett nära samarbete mellan lärare och elevhälsa.

Skolorna betonar även vikten av goda relationer mellan personal och elever och beskriver det som avgörande för det våldspreventiva arbetet. Det viktigaste är att eleverna känner sig trygga med både lärare och elevhälsa och kan vända sig direkt till dem när de inte mår bra.

Vidareutbildning kring frågor som rör våld, förtryck och utsatthet kan behövas, men behoven ser olika ut på olika skolor och de kunskapshöjande insatserna behöver kopplas till skolornas värdegrundsarbete. Det är viktigt att varje skola får möjlighet avgöra vilka utvecklingsområden som behöver prioriteras, utifrån skolans behov.

Utifrån det som framkommit i intervjuerna, kan det finnas utrymme att utveckla elevhälsans roll, när det gäller att sprida kunskap och hålla i diskussioner kring våld, förtryck och utsatthet. Precis som konstateras i översynen av sex- och samlevnadsundervisningen i Stockholms stad som genomfördes 2021, skulle skolornas elevhälsopersonal i högre grad kunna användas strategiskt och fungera konsultativt på skolan.

Förvaltningens uppföljning av handlingsplanen och skolornas arbete

I handlingsplanen framgår det att utbildningsnämnden ska hitta former för att kunna följa upp skolornas våldspreventiva arbete. Denna uppföljning bör vara inriktad på skolornas behov av kompetensutveckling och stöd från central förvaltning. Dessa behov bör kunna fångas upp inom befintliga forum, exempelvis nätverk för elevhälsans professioner samt i dialog med skolorna.

Bilaga 1. Tidigare uppföljningar av stadens våldspreventiva arbete

Nedan följer en beskrivning av tre olika rapporter med koppling till stadens våldsförebyggande arbete:

- Hedersrelaterat våld och förtryck, 2018. Projektrapport från Stadsrevisionen.
- Skolors arbete med sex- och samlevnadsundervisning, maj 2021. Översyn genomförd av utbildningsförvaltningen, Stockholms stad.
- Utvärdering av skolors arbete med MVP, november 2022. Utvärdering genomförd av utbildningsförvaltningen, Stockholms stad.

Stadsrevisionens granskning av stadens våldsförebyggande arbete

Under 2018 genomförde stadsrevisionen en granskning av stadens tidigare program, mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen visade att utbildningsnämnden och socialnämnden hade anordnat, och planerat att anordna, centrala utbildningsinsatser avseende hedersrelaterat våld och förtryck som stadens medarbetare kunde delta i. Även om kompetenshöjande insatser erbjöds så visade ingen av de då granskade grundskolorna att de på ett systematiskt sätt genomfört eller planerat för kompetenshöjande insatser på området. Skolorna behövde planera hur de systematiskt skulle arbeta med frågorna för att säkerställa att utsatta barn och unga både upptäcks och får stöd och insatser.

Efter genomförd granskning rekommenderades utbildningsnämnden att ange på vilket sätt arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck skulle bedrivas på stadens grundskolor samt att nämnden skulle följa upp att stadens skolor genomförde kompetenshöjande insatser utifrån stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Med bakgrund av detta tog förvaltningen fram handlingsplanen ”Våga fråga, lyssna och agera!” för perioden 2021–2025.

Tidigare uppföljningar kopplade till stadens våldsförebyggande arbete

Skolors arbete med sex- och samlevnadsundervisningen

Våren 2021 genomförde förvaltningen en översyn av sex- och samlevnadsundervisningen i Stockholms stad.⁵

Översynen visade att det varierade mellan skolorna i vilken utsträckning de ansåg sig erbjuda en sex- och samlevnadsundervisning av god kvalitet och det gällde inom samtliga skolformer. Kvaliteten på undervisningen påverkades ytterst av lärarnas medvetenhet om uppdraget, i vilken omfattning lärarna bottnade i frågorna kring kunskapsområdet, liksom i vilken utsträckning delar av området var en integrerad del av skolans värdegrundsarbete.

Det framkom att det finns en utmaning med ett övergripande och brett kunskapsområde som sex- och samlevnad som förväntades genomsyra undervisningen och där alla lärare behöver ta ansvar.

Uppföljningen visade att kopplingen mellan sex- och samlevnadsundervisningen och värdegrundsarbetet behövde tydliggöras. Skolorna behövde även strategier för hur olika delar inom området skulle hanteras, såsom att klargöra delaktighet, ansvarsfördelning, fördelning av kompetens och eventuella stödbehov. I uppföljningen beskrevs det att skolornas elevhälsopersonal i högre grad kunde användas strategiskt och fungera konsultativt. Det framkom till exempel att det varierade mellan skolorna i vilken grad elevhälsan användes i sex- och samlevnadsundervisningen. Här konstaterades att elevhälsans kompetenser skulle kunna användas mer strategiskt för att utveckla kunskapsområdet, samt för att stötta lärarna i deras undervisning.

Uppföljningen visade även att det behöver finnas förutsättningar för lärare att kunna fördjupa sin kompetens inom området och få möjlighet att koppla det till den egna undervisningen och diskutera undervisningens planering utifrån ett normkritiskt förhållningssätt.

⁵ Området som länge har kallats för sex och samlevnad har bytt namn till sexualitet, samtycke och relationer i samband med läroplansändringarna den 1 juli 2022. Studien genomfördes genom intervjuer på ett urval av stadens grundskolor, anpassade grundskolor, samt gymnasieskolor.

MVP-programmet

Hösten 2022 genomfördes en utvärdering av arbetet med programmet MVP på tre högstadieskolor. I Stockholms stad har MVP- programmet använts sedan 2015 och MVP och/eller Agera tillsammans har implementerats i totalt 35 skolor⁶.

Utvärderingen visade att arbetet med MVP upplevdes bidra till en ökad förståelse hos eleverna för olikheter liksom en medvetenhet kring hur språk och handling påverkar andra. Eleverna gav uttryck för att de blev mer uppmärksamma på exempelvis olika typer av våld, normer liksom hur de kan agera som aktiva åskådare.

Det framkom även att MVP i olika grad bidrog till att stärka ett gemensamt förhållningssätt kring värdegrundsfrågor bland personal. Skolorna beskrev att de genom programmet fått en naturlig och värdefull samverkan mellan olika personalgrupper på skolan som arbetar runt eleverna. Enligt skolorna bidrog dessutom programmet till att minska förekomsten av grova kränkningar.

I utvärderingen framkom det även några centrala framgångsfaktorer för att upprätthålla en kontinuitet i arbetet. Skolorna beskrev bland annat att de löpande behövde se över arbetet och hitta fungerande arbetssätt, ansvarsroller och samverkansformer där innehåll och genomförande anpassades efter verksamhetens och elevernas behov. Vidare beskrevs rektorns roll som avgörande för att skapa tyngd och riktning i MVP-arbetet. Inom detta beskrevs vikten av att skapa förutsättningar för god samverkan mellan de som deltar i MVP-arbetet.

⁶ Utvärderingen genomfördes innan Agera tillsammans bytte namn till MVP Mellanstadiet.